

– zoper kačji pik, zoper bradavice ... Vprašala sem se, ali bi se dalo narediti pesmico, v kateri bi čarovnik malo počaral in bi izginile otroške bolečine – ki so prave ali pa morda tudi samo klic po pozornosti. Alenka je bila v hudi zadregi, predstavljala si je čarovnika s klobukom in zajcem, jaz pa sem ji sugerirala 'Pehta stil': zelišča, košare, sklede, stekleničke, ognjišče. Potem je šla čisto nekam v šamanstvo, da sem se kar ustrašila, ko sem najinega vrača prvič zagledala. Je pa to najbrž ena najboljših ilustracij v knjigi.

Ko so bile nominirane vaše Štiri črne mravljice, sem vas vprašala, ali mislite, da je večernica »enako pravična« do otroške in mladinske literature. Takrat ste rekli, da je. Še zmeraj mislite tako? Po vseh teh letih vidim, da ima zelo malo ljudi tipalke za to, kaj je res dobro za male. Zdi se, da večino naših ocenjevalcev lažje prepriča mladinski roman. Najbrž so teme, ki jih obravnava, in načini, kako to naredi, odraslim bližje. In najbrž tudi sam obseg včasih napelje k zmotnemu vtisu, da je v debeli knjigi več dela in več teže kot v slikanici, kar ni nujno res. Če je besed malo, morajo biti te toliko bolj premišljene in postavljene na pravo mesto, da ima delo moč, še posebno, če hočeš, da deluje na različne starosti in z različnimi pomeni. Mislim, da je zelo potrebno gojiti tenkočutno branje književnosti za najmlajše in obratno pozornost k temu, kar je res dobro. Zaradi poplave nekvalitetnih, na hitro napisanih slikanic še toliko bolj.

Petra Vidali

Večer, 19. september 2018

MAŠA OGRIZEK: »BOGATI NAS ŽIVLJENJE PO LASTNI MERI«
Gospa s klobukom (Mladinska knjiga, 2017, ilustracije Tanja Komadina)

(Foto Robert Balen)

Maša Ogrizek je med finalisti, ker je, kot sporoča žirija za večernico, napisala odlično pustolovsko fantastično pripoved, v kateri je čarobni element čudežni kovček, ki postane prevozno sredstvo, kovčekomobil. Gospa Ljudmila se z njim odpravi po svetu, spoznava ljudi, različne značaje in navade, zato v marsičem spominja na Piko Nogavičko. Odbita in humorna pustolovščina, kjer najdete tudi Ljudmilin recept za marelično marmelado, je izšla pri Mladinski knjigi.

Gospa s klobukom je izjemna gospa, upokojena učiteljica šivanja, ki pa sovrabi 1. september in tudi šivanje. Dobro je, če imaš rad tisto, kar počneš, a včasih se zgodi, da delamo to, česar ne maramo.

Seveda, idealno je, če imaš rad tisto, kar počneš. Tudi zato, ker službi namenimo velikanski kos svojega življenja. A moja junakinja ne le, da svojega dela ne mara, ampak preprosto ni bila rojena zanj – šivilja mora biti natančna in potrpežljiva, ona pa je bolj na hojladri, zato ob šivanju

trpi. Izhod iz te frustrirajoče situacije najde v sanjarjenju o potovanjih v daljne dežele, ki se mu skrivaj predaja, medtem ko pritiska na pedal šivalnega stroja. Vsak od nas pozna ta občutek ujetosti in pobega.

A potem vendarle naredi to, kar bi morala že zdavnaj – odide na potovanje, polno zabavnih dogodivščin. Se ljudje premalo zavedamo moči dobre volje?

Jaz ne verjamem, da si lahko preprosto ukažeš, da boš dobre volje. Pozitiven odnos do sveta je do neke mere resda tudi stvar karakterja. A po mojem mnenju je dobra volja predvsem posledica tega, da smo zadovoljni sami s seboj in svojim življenjem. Ljudje se radi izgovarjamo na okoliščine, ki nam niso naklonjene. Tudi gospa Ljudmila je že pet let v pokoju, a namesto da bi kaj ukrenila, zamerljivo pogleduje proti šivalnemu stroju. Ko ima končno poln kufer čepenja doma in spakira kovček, pa se sproži niz dogodkov. Verjamem, da je najpomembnejši pogum za ta prvi korak. Bralcem sem želela tudi pihniti na dušo, da ni nikoli prepozno zanj. Brez zveze se je sekirati, koliko življenja smo že zapravili in koliko dogodivščin zamudili, raje zgrabimo tiste, ki so pred nami.

In življenje tako postane piknik. To je bilo izhodišče te nenavadne, pustolovske in fantazijske pripovedi?

Kot rečeno, je za dobro voljo bistven občutek, da imaš škarje in platno v svojih rokah. A na naše doživljanje sveta vpliva tudi splošna družbena klima, ki se odraža tudi v jeziku. Slovenci imamo, denimo, frazo *življenje ni potica*, od bolgarskega kolega pa sem pred leti slišala njeno variacijo *življenje ni piknik*. Odločila sem se, da jo v svoji knjigi obrnem na glavo. Gre za gesto upora proti jamranju. V našem okolju se uživaški, veder odnos do življenja pogosto povezuje s sebičnostjo, kar je po mojem

mnenju velika zmota. Kadar se dobro počutiš v svoji koži, si tudi veliko bolj odprt in radodaren do soljudi. Zato knjigo tudi sklenem s spoznanjem, da ni piknika brez prijateljev. In več ko jih je, bolj zabavno je.

Kaj pa otroci, kaj vas največ sprašujejo ob branju knjige? Kako jo razumejo?

Mislím, da jim je najbolj všeč pustolovski duh, ki preveva knjigo. Gospa Ljudmila ničesar ne načrtuje, ampak jo dogodki kar nosijo s seboj, kot nekakšen plaz. Tudi otroci se z vsem srcem vržejo v stvari, ki jih tisti hip zanimajo, in ne razmišljajo preveč, kakšne posledice bo to imelo. Knjiga je tudi spomenik prijateljstvu, ki ima v otroštvu prav poseben pomen.

Dandanes otroci drugače preživljajo čas.

V nekaterih stvareh se niso kaj dosti spremenili od nas, ko smo bili majhni. A danes veliko več časa preživijo priklopljeni na virtualni svet in zato nekateri med njimi postajajo slepi za realnega. Spominjam se, kako sem vso osnovno šolo hodila domov z očmi, prilepljenimi na cesto, ker sem trdno verjela, da bom nekega dne tam našla izgubljen zaklad. Morda je odmev tega deček Blerim, ki v knjigi zbira majhne, na videz nevredne predmete, ki jih nato razstavi v svojem muzeju pozabljenih reči. Natančno opazovanje ljudi in okolice se mi zdi sila pomembno za razvijanje domišljije pa tudi empatije.

Je danes staršem težje vzgajati?

Po moje je to zelo odvisno od tega, kakšen pogled na vzgojo imaš. Včasih so imeli starši, skupaj z učitelji, monopol nad vzgojo. To jim je poleg odgovornosti dajalo tudi veliko moč. Danes nas otroci v nekaterih pogledih veliko hitreje dorastejo, kar se tehnologije tiče, pa tudi prarastejo. Razni 'tutoriali' jim omogočajo,

da marsikatero večšino usvojijo povsem samostojno, svoj pogled na svet pa oblikujejo tudi z vsebinami na spletu. Zaradi vsega naštetega moramo danes starši, pa tudi učitelji, svojo avtoriteto graditi na drugačen način. Zame je kompliment, ko slišim, da imata moja otroka svoj lasten glas, ki ni papagajsko ponavljanje mojega ali upor proti njemu.

A obstaja tudi temna plat vse bolj virtualnega sveta.

Ja, seveda. Današnji svet je svet bleščečih podob, zato je glavna vrednota večine mladih denar oziroma bogastvo. Prepričani so, da jim bo to prineslo osebno izpolnitev. Tu se – tudi kot mama – počutim nemočna. Zdi se mi, da je moj zgled kot glas vpijočega v puščavi. A to ni le problem mladih, ampak celotne družbe. Žal nimam vizije, kako se iz tega izviti.

Ali s svojimi knjigami želite tudi vzgajati?

Ne, vzgajati ne želim. Nevsiljivo pa podajam nekatera svoja življenjska spoznanja. In eno od njih je tudi, da so prijatelji, dogodivščine in svobodno življenje po lastni meri resnično bogastvo.

Kako ste spomine na lastno otroštvo prenesli v knjigo?

Zdi se mi, da sem kot mladinska pisateljica obudila svoj otroški pogled na svet. Pri *Gospe s klobukom* je celotno zgodbo spravila v pogon ideja, kaj bi se zgodilo, če bi se navaden kovček spremenil v čudežni kovčekomobil. Potem pa je zgodba odbrzela po svoje, na vsakem ovinku pa sem trčila tudi na kakšen spomin iz otroštva: denimo na zelen žolčni kamen in zlati zob stare mame, ki sta se mi kot otroku zdela dragocenejša od diamanta.

Kakšne so danes bralne navade otrok?

Ne poznam dovolj konkretnih podatkov, posploševati pa tudi nočem. Po moje

je ključno, da otrokom veliko beremo, ko so majhni. Pa ne le zato, ker 'jim bo to nekoč koristilo', ampak ker gre za zelo prijetno druženje. Sama imam na obdobje, ko sem na glas brala svojima otrokoma, prelepe spomine. Takrat sem spoznala Roalda Dahla in številne druge odlične avtorje, ki me navdihujejo tudi kot pisateljico – Petra Svetino, Tove Jansson, Guusa Kuijerja, Toona Tellegena, Shauna Tana in številne druge.

Ali otroci berejo, ker morajo?

Otroci so zelo različni. Eni imajo bolj nemirno telo, pa jih nosi po igriščih, drugi se raje sanjaško prepuščajo izmišljenim svetovom. Eni črpajo zgodbe iz gibljivih podob, drugi iz zapisanih besed. V najstniškem obdobju pa večina zapade v bralno abstinenco, iz katere se nekateri čez leta ponovno zbudijo, drugi pa ne. Opažam, da veliko mladih posluša različne podcaste po mobilnem telefonu. Mislim, da je tudi to ena od sodobnih alternativ branju. Jaz se takšnemu slušnemu konzumiranju le počasi privajam, čeprav sem mu načeloma naklonjena.

Žirija, ki vas je nominirala za nagrado, je izpostavila Gospo s klobukom kot sijajen hommage obstrancem vseh vrst. Kaj ste vi imeli pred očmi?

Blišč vseh vrst se mi je zdel od nekdaj dolgočasen. Čudaški, ekscentrični liki, pri katerih so nekatere lastnosti namenoma potencirane, so obenem priročni za pisanje, saj omogočajo bolj dramatične in humorne situacije. Po drugi strani so tovrstni liki tudi oblika boja proti vsakovrstnim stereotipom: v moji knjigi se tako denimo starejša ženska, ki naj bi bila že v posthormonski fazi, strastno zaljubi; domnevno asketski filozof ni imun za posvetne banalnosti; brezdomec, ki mu ne bi pripisali pretirane inteligence, pa obožuje matematiko. Če vnaprej predpostavljamo, kakšni so

ljudje, jih ne moremo zares spoznati, kar je velika škoda. A kadar si odprt do ljudi in življenja nasploh, to postane zanimivo in polno smeha.

Knjiga je pospremljena z izjemnimi ilustracijami Tanje Komadina. Kako je nastajala ta vajina Gospa s klobukom, o čem sta govorili?

Ključno se mi zdi, da je bila Tanja knjiga všeč, prav zaljubila se je vanjo. In ko si zaljubljen, stvari delaš z žarom. To se njenim ilustracijam vidi, saj niso le izvrstno narejene, ampak je v njih tisto nekaj več. Tanja je bila sploh prva bralka knjige; poglavja sem ji pošiljala sproti in njen navdušeni odziv je pripomogel k sproščeni vožnji na kovčekomobilu. Boljše sopotnice si ne bi mogla želeli! Največ sva bili na liniji, ko je nastajal lik gospe Ljudmile, potem pa sva si bolj pošiljali kakšne prebliske in asociacije.

Risba veliko doda zgodbi. Se vam zdi nadgradnja?

Pri *Gospe s klobukom* vedno govorim o najini knjigi – moji in Tanjini. Besedilo in ilustracije so v tem primeru neločljiva celota. Tanja je zagotovo tudi nadgradila moje besedilo, saj je v ilustracijah vzporedno peljala tudi nekatere lastne zgodbe, ki jih v besedilu sploh ni – denimo črn muc, ki se sprehaja skozi celotno knjigo, je povsem njena ideja, pa številčenje poglavij z limoninimi napolitan-kami, ki jih je vedno manj. Obenem pa je besedilo tudi 'podkletila' s številnimi detajli, ki naredijo podobe življenjske.

Kaj je za vas dobra ilustracija?

Pri ilustraciji se mi zdi bistveno, da ujame atmosfero zgodbe in upodobi tudi stvari, ki so zapisane med vrsticami. Po drugi strani mora biti dobra ilustracija prepričljiva tudi v čisto likovnem smislu.

Zanimivost dela je tudi v uporabi in razlagi tujk, ki jih vpletate v zgodbo;

na notranjosti platnic pa so ob njihovi razlagi na roko napisane še telefonske številke pa odtis kavne skodelice ...

Gospo Ljudmilo je navdihnili resnična oseba, stara teta mojih dveh otrok, ki si zares zapisuje tujke, ki jih sliši po radiu ali prebere v časopisu. Piše jih v stare zvezke, poleg njih pa še kakšen recept in telefonsko številko. Odtisi kave so tam zato, ker jo rada pije in ni ravno nora na red in čistočo. Formalno pa mi je slovar tujk služil kot rdeča nit, ki zašije skupaj posamezna poglavja knjige.

V knjigi za zadnjim poglavjem sledi še dodatek, v katerem v obliki izrezkov iz časopisov beremo, kaj se je dogajalo z nekaterimi junaki po koncu zgodbe.

V knjigi je res veliko likov in z vsakim od njih se Ljudmila družijo le kratek čas, potem pa se odpelje naprej. Zdelo se mi je, da bi bralce utegnili zanimati, v katero smer je zavila usoda vsakega od njih. In ker sem prav vse vzljubila, sem jim namenila svetlo prihodnost. Gospa Ljudmila vse te obstrance poveže med seboj v nenavadno, a radostno družino. To je njen pravi poklic oziroma poslanstvo. Verjamem, da ima vsak od nas svojega, le odkriti ga moramo.

Petra Zemljič

Večer, 19. september 2018

Jana Bauer: »NAVDUŠENA NAD ABSURDNOSTJO«

Groznovilca in divja zima (Kud Sodobnost International, ilustrirala Caroline Thaw)

Že leta 2002 je bila prvič nominirana za *Izginjevalca čarovnic*, drugič leta 2012 za *Groznovilco v Hudi hosti*, prvo knjigo o atipični vili, ki je duhovit odgovor na poplavo sladkobnih, rožnatih,